

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון — שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)

אם בחרת בפרק זה, ענה על שתים מן השאלות 1-18:
 על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 1-6)
 ועל שאלה אחת משירת המחצית הראשונה של המאה ה-20 או המחצית השנייה
 של המאה ה-20 (שאלות 7-18) (לכל שאלה — 14 נקודות).

שירת ימי הביניים

1. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הַיָּם בֵּינִי וּבֵינְךָ / שמואל הנגיד

הַיָּם בֵּינִי וּבֵינְךָ / וְלֹא אֶטֶה לְחִלּוֹתֶךָ
 וְלֹא אֲרוֹץ בְּלֵב חֶרֶד / וְאֶשֶׁב עַל קְבוּרָתֶךָ?
 אֲמַת, אִם אֶעֱשֶׂה כֹּזֶאת / אֶהִי בּוֹגֵד בְּאַחֲוֹתֶךָ!
 אַחָה, אַחִי, אֲנִי יוֹשֵׁב / עָלַי קְבֻרָךְ לְעַמְתֶּךָ,
 לָךְ מְכֹאֹב בְּתוֹךְ לִבִּי / כְּמִכְאוֹבִי בְּמִיתָתֶךָ.
 וְאִם אֲתֵן לָךְ שְׁלוֹם - / וְלֹא אֶשְׁמַע תְּשׁוּבָתֶךָ,
 וְלֹא תֵצֵא לְפָנָשֵׁנִי / בַּיּוֹם בּוֹאִי לְאֲדַמְתֶּךָ,
 וְלֹא תִשְׁחַק בְּקִרְבִּיתִי / וְלֹא אֶשְׁחַק בְּקִרְבָּתֶךָ.
 וְלֹא תִרְאֶה תְמוֹנָתִי / וְלֹא אֲרֹאֶה תְמוֹנָתֶךָ,
 לְמַעַן כִּי שְׂאוֹל בֵּיתֶךָ / וּבִקְבֹר מְעוֹנָתֶךָ -
 בְּכֹר אָבִי וּבֶן אִמִּי, / שְׁלוֹמִים לָךְ בְּאַחֲרִיתֶךָ,
 וְרוּחַ אֵל תְּהִי נֹחַה / עָלַי רִיחֶךָ וְנִשְׁמָתֶךָ!
 אֲנִי הוֹלֵךְ לְאַרְצִי, כִּי / בְּאַרְץ סָגְרוּ אוֹתֶךָ.
 וְאֲנוּם עֵת וְאִיקֶץ עֵת - / וְאֵת לְעַד בְּנוֹמְתֶךָ,
 וְעַד בּוֹא יוֹם חֲלִיפָתִי / בְּלִבִּי אֵשׁ פְּרִידָתֶךָ!

פרש את שני הבתים הראשונים בשיר ואת שני הבתים המסיימים אותו.
 האם לדעתך בא לידי ביטוי בשיר שינוי בעמדה הרגשית של המשורר כלפי מות אחריו?
 נמק והדגם את דבריך.

/המשך בעמוד 3/

2. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מליצתי בדאגתי הדופה / שלמה אברגבירול

מְלִיצְתִי בְּדֹאגְתִי הַדּוּפָה / וְשִׁמְחָתִי בְּאַנְחָתִי דְחוּפָה,
וְאִם אֲרֹאֶה שְׁחוֹק – יִבְכֶּה לְבָבִי / לְחִיַּתִּי שֶׁהִיא מִנִּי קְטוּפָה.
"יְדִידִי, הֲלֵבֶן עֶשֶׂר וְשֵׁשׁ / סֶפֶד וּבְכוֹת עָלַי יוֹם הָאֲסִיפָה –
אֲשֶׁר הָיָה לְהַמְשֵׁךְ בְּיַלְדוּת / בְּלִחֵי פֶתַח צִלָּת שׁוּפָה?"
שֶׁפִּטְנִי לְבָבִי מִזְעוּרֵי / וְעַל כֵּן הֵיטָה נִפְשִׁי כְּפּוּפָה,
וְשֵׁם הַבֵּן וְהַמוֹסָר מִנְתּוֹ / וְנִפְשִׁי הַחֲרוּצָה שֶׁם קְצוּפָה.
"וּמָה בָּצַע בְּהֶתְקַצֵּף? אֲבָל דָּם / וְקוֹה, כִּי לְכָל מִכָּה תְרוּפָה!
וּמָה יוֹעִיל בְּכוֹת עַל הַמְצוּקִים / וּמָה יוֹעִיל לְדַמְעָה הַעֲרוּפָה?"
וּמָה אוֹחִיל וְעַד כִּמָּה אֵיחָל – / וְהַיּוֹם עוֹד וְלֹא מְלֵאָה תְקוּפָה?
וְטָרַם בּוֹא צְרִי גִלְעָד – וְיָמוּת / אֲנוּשׁ נִכְאָב אֲשֶׁר נִפְשׁוֹ נְגוּפָה.

מה מאפיין את הקולות השונים בדיאלוג שבשיר זה?
הסבר והדגם את דבריך.

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

חי אהבה / טדרוס אבולעפיה

חַי אַהֲבָה, צִפְרִים, עוֹפוֹ אֵלַי אוֹהֲבִים
וְשֵׁאוֹ שְׁלוֹם כּוֹאֲבִים תּוֹךְ בּוֹר כְּלוֹא יוֹשְׁבִים,
כִּי תֹאמְרוּ כִּי רַעֲבִים הֵם צִמְאִים, אֲבָל
לָחֵם דְּמַעוֹת וְדָם לֵב אוֹכְלִים שׁוֹאֲבִים,
יוֹשְׁבִים בְּבוֹר מְאֵפֵל שֶׁפֵּל כְּנַפֵּל, וּבֵין
פְּרַעוֹשׁ וַיְתוֹשׁ וְכַזִּים לוֹהֲטִים שׁוֹכְבִים.
חַיּוֹת קְטַנּוֹת אֲשֶׁר לֹא נִקְרְאוּ עוֹד בְּשֵׁם
מִשְׁתַּקְשָׁקִין שֶׁם כְּמוֹ חוֹשְׁקִים בְּעַת עוֹגְבִים,
יִשְׂרָק וְכוּב לְדַבּוּרָה שֵׁם, וְשֵׁן יִחַרֵּק
עַכְבָּר, וְיִחַדּוּ עָלַי נִפְשׁ וְנוֹף אוֹרְבִים.
הַנּוֹגְשִׁים צוֹחְרִים אֲצִים, וְהַשׁוֹטְרִים
צוּוֹ לְבַל יִתְנוּ לָחֵם וְהַעוֹרְבִים.

בשיר זה המשורר מתאר את חוויותיו מבית הסוהר. בדבריו הוא שוזר נימה קלילה ומשועשעת.

הסבר והדגם קביעה זו.

/המשך בעמוד 4/

שירת ביאליק

4. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הכניסיני תחת כנפך / חיים נחמן ביאליק

הכניסיני תחת כנפך,
ותי לי אם ואחות,
ויהי חיקך מקלט ראשי,
קן-תפלותי הנדחות.

ובעת רחמים, בין-השמשות,
שחי ואגל לך סוד יסורי:
אומרים, יש בעולם נעורים -
היכן נעורי?

ועוד רן אָחד לך אַתְּנָה:
נִשְׁשִׁי נִשְׁרָפָה בְּלֶהֱבָה:
אומרים, אֵהְבָה יֵשׁ בְּעוֹלָם -
מֵה־זֹאת אֵהְבָה?

הכוכבים רמו אותי,
הָיָה חֵלוֹם - אֵךְ גַּם הוּא עָבַר;
עָמָה אֵין לִי כְלוֹם בְּעוֹלָם -
אֵין לִי דָבָר.

הכניסיני תחת כנפך,
ותי לי אם ואחות,
ויהי חיקך מקלט ראשי,
קן-תפלותי הנדחות.

האם לדעתך השיר "הכניסיני תחת כנפך" הוא שיר אהבה? נמק והדגם את דבריך.

בתשובתך כתוב גם על שתיים מדרכי העיצוב בשיר.

/המשך בעמוד 5/

5. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

צפרת / חיים נחמן ביאליק

- בית 1 כל-העולם טובע באור וכשיר, אוצרות חיים לא-שערתיים מסביב מתרחשים, ובמשעל הנמתח בין יער וגייר שנינו הולכים ומחשים. אנו הולכים והולכים, לשבילנו אין קץ, אפסונו שבלים, כמרונו צפרות, ובחנינות של-זקב לפגענו כל-עץ ובצאלי צפרות.
- בית 2 הדמות כרוב אם עב קלה ברום עולם רפרפה? אף גם-היא חיש הפליגה למדינת הים – ואת-הרהורי השור כמות נרם נשאה עמה לנצח על-כתפה. לשוב הור רקיע, ושוב תכלת בלי-סוף, את הולכת בראש ואני כרוף אחריו, ובקמותיו המלאות השתרע הנוף, והפל בהיר בו כמו בצינור.
- בית 3 רגע אחד לי נדמה: ביצר הלז, המאפיל ומשיב צנתו עלינו, גנוז מטמון מסתרים, המשמר מאן ומעולם לשנינו – פתאם רחפה הקמה – ומפה אלי-פה עבר רטט קרנים על-פני האוקיינוס. הו, מי השליג עלינו – ובשפע כנה, חיל צפרות לבנות?
- בית 4 והנה נקלעה צפרת כפרח בקצה שער מחלפתך המפונה על-המחגרת, וכמו רמזה לי: בחור, קום שקה-לה, ודמה אלי הצפרת! אולם את – ההרגשת בצפרת ובי? ההרגשת, פי גם-נפשי נתונה בשבי, ומספררת ותלוואה, ומצפה לישועה במחלפתך הקלועה?
- בית 5 ובצינור שוב אציץ ואבקש שם תשובה – וכבתחלה הן צניעות, שתי יוני החן; מה-לי צניעות צינור – ומחלפתך משניבה, היא אומרת לי: הן! מהרי, מהרי, אחותי, נבואה היצרה, תחת חפת אשירי לך כל-נפשי אפיקה, ואת-כל-אהבתי המלויה בשערה נמית שנינו בנשיקה.

פרש את הבית הרביעי בשיר (המתחיל במילים "והנה נקלעה צפרת"), והסבר כיצד התמונה המתוארת בו משקפת את רגשותיו של המשורר, כפי שהם באים לידי ביטוי בשיר. הדגם את דבריך.

6. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

עם דמדומי החמה / חיים נחמן ביאליק

הם האיים הרחוקים, העולמות הנבזים
זו בחלומות ראינום;
שעשוננו לגרים תחת כל השמים,
וחיינו - לגיהנם.

המה איי-הנזב זו צמאנו אליהם
כאל ארץ מולדת;
שכל-כוכבי הליל רמזו לנו עליהם
באור קרן רועדת.

ועליהם נשאנו בלי-רע ועמית
כשני פרחים בציה;
כשני אבדים המבקשים אבדה עולמית
על-פני ארץ נכרית.

עם דמדומי החמה אל-החלון נא-גשי
ועלי התרפקי,
לפתי היטב צווארי, שימי ראשך על-ראשי -
וכה צמי תדפקי.

ומחשקים ודבקים, אל-הזהר הנורא
דומם נשא עיינינו;
ושלחנו לחפשי על-פני ימי האוּרה
כל-הרהורי לבנו.

והתנשאו למרום ביעף שוקק פיונים,
ובמרחק נפלינו, יאבדו;
ועל-פני רכסי ארגמן, איי-זהר אדמונים,
ביעף דומם ירדו.

בשיר זה מתואר מעין מסע.

הסבר והדגם את המשמעות של מסע זה. בתשובתך פרט את שלביו השונים.

/המשך בעמוד 7/

שירת המאה ה-20

שירת המחצית הראשונה של המאה ה-20

שירי שאול טשרניחובסקי

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

ראי, אדמה / שאול טשרניחובסקי

ראי, אדמה, כי היינו בזבזנים עד מאד!
בחיקה, מלוח-ברכה, מעון סתר, זרע טמנו... לא עוד
פניני זגוגיות של כסמת, זרע חשה כבדה,
גרגר שעורה חתול פתם, שבלת-שוועל חרדה.

ראי, אדמה, כי היינו בזבזנים עד מאד:
פרחי פרחים כך טמנו רעננים ובהוד,
אשר נשקתם השמש מנשיקתה ראשונה,
מצניע חן עם יפה קלת, קטרת פוסו נכונה.
ועד שידעו צהרים בעצם הצער התם,
ובטרם רוו טל של בקר בחלומות-אור נבטם.

הא לך הטובים בכנינו, נער טהור חלומות,
ברי לב, נקני כפים, טרם חלאת אדמות,
וארג יומם עודו שתי, ארג תקוות יום יבא,
אין לנו טובים מכל אלה. את הראיתו ואיפה?

ואת תכסי על כל אלה. יצל הצמח בעתו!
מאה שערים הוד נכת, קדש לעם מכורתו!
ברוד קרבנם בסוד מנת, לפר חיינו בהוד...
ראי, אדמה, כי היינו בזבזנים עד מאד!

בשיר זה חוזרת השורה "ראי, אדמה, כי היינו בזבזנים עד מאד".

כיצד ה"בזבז" בא לידי ביטוי בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

הסבר את עמדתו של המשורר כלפי הבזבז.

8. קרא את הסונט שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לא רגעי שנת, טבע / שאול טשרניחובסקי

לא רגעי שנת, טבע, וחלומות ימתקו,
רק רגש בך אראה וסערות הקרב:
על מרום שיא הריד ובמכרות עמקו,
בתהומות הישימון ובצל חביון עב.

כי תאבל נפשי, ופצעי יזעקו,
תקוותי תבלנה כשושן בסתו,
אנודה למקום שם משברים ינאקו,
למקום צוקיו ירים צור אדיר ושב.

אז בשתי מגלים הרבים בסלעים,
שהמה, בהתמוללם, שבים לרגעים,
וטור מטור ירום, גל יגבר מגל:

מצורים נכלמתי, שהמה בגאונם
אל מחץ משברים, אל נהמם והמונם
?סגירו את לבם, וראשיהם אל על...

מה מאפיין את מרחבי הטבע שהמשורר מתאר?

מדוע הוא בוחר לבוא דווקא אל מרחבי הטבע האלה? הסבר והדגם את דבריך.

/המשך בעמוד 9/

9. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאתרין.
שיר ב מתוך מחזור השירים: **שירים לאילאיל** / שאול טשרניחובסקי

אני אתן לה שירי, שירים של גם
(ושמה לא יזכר ולא יהיה שמה בם):

שיר לגל, שיר לחול, שיר לשחף הָרוּו,
לעננה פושטת, ואין פותר לאן.

ואולם השירים הקטנים אף לה!
ברעד נימי לבי אליה יקלה.

בטלטול בדרך מים ועד גם,
משלגי הצפון ועד חול-נגב הם.

כי אלה עיניה שני ימים ירקים,
בהם חיי תלויים והגיוני חבוקים.

בשיר זה המשורר מבטא את רגשותיו כלפי אהובתו בדרכים עקיפות.
הסבר והדגם קביעה זו.

10. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אומרים: ישנה ארץ / שאול טשרניחובסקי

כָּבֵד עֲבַרְנוּ כְּמָה	אומרים: ישנה ארץ,
מְדַבְּרוֹת וַיָּמִים,	ארץ שכורת שמש ---
כָּבֵד הִלְכְּנוּ כְּמָה,	איה אותה ארץ,
כַּחוֹתֵינוּ תָּמִים.	איפה אותה שמש?

כִּיצַד זֶה תַּעֲיִנוּ?	אומרים: ישנה ארץ,
טָרָם הוֹנַח לָנוּ?	עמוּדֵיהָ שְׁבָעָה,
אוֹתָהּ אֶרֶץ-שֶׁמֶשׁ,	שְׁבָעָה כּוֹכְבֵי-לָכֶת
אוֹתָהּ לֹא מִצְאָנוּ.	צִצִּים עַל כָּל גְּבָעָה.

אוֹלֵי --- כָּבֵד אֵינְנָה?	ארץ - כֶּה יִתְמָנִים
וְדָאֵי נִטַּל זֵינָה!	כֹּל-אֲשֶׁר אִישׁ קָנָה ---
דָּבָר בְּשִׁבְלֵנוּ	איפה היא הארץ?
אֲדַנִּי לֹא צָנָה ---	איה אותה גְּבָעָה?

ברלין

נִכְנַס כָּל הַנִּכְנָס,
פָּגַע בָּאֵח כֶּהֱגַמְלוּ,
פּוֹרֵשׁ אֵלָיו שְׁלוֹם -
וְאוֹר לְאִישׁ וְחֵם לוֹ.

אֵיִם: אוֹתָהּ אֶרֶץ,
כּוֹכְבֵי אוֹתָהּ גְּבָעָה?
מִי יִנְחֵנוּ דְרָה,
יִגִּיד לִי הַנְּתִיבָה?

מהו היחס של המשורר כלפי הארץ המתוארת בשיר? הסבר והדגם את דבריך.
בתשובתך כתוב גם על התפקיד של השאלות בשיר זה.

שירת המחצית השנייה של המאה ה-20

אם בחרת לענות על חלק זה, ענה על שאלה אחת בנושא שלמדת.

זהויות

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שני יסודות/ זלדה

הלהבה אומרת לברוש
 כאשר אני רואה
 כמה אמה שאגן
 כמה עוטה גאון
 משהו בתוכי משתולל
 איך אפשר לעבר את החיים
 הנוראים האלה
 בלי שמץ של טרוף
 בלי שמץ של רוחניות
 בלי שמץ של דמיון
 בלי שמץ של חרות
 בגאונה עתיקה וקודרת.
 לו יכלתי הייתי שורפת
 את הממסד
 ששמו תקופות השנה
 ואת התלות הארוכה שלך
 באדמה, באויר, בשמש, במטר ובטל.
 הברוש שותק,
 הוא יודע שיש בו טרוף
 שיש בו חרות
 שיש בו דמיון
 שיש בו רוחניות
 אף השלהבת לא תבין
 השלהבת לא תאמין.

כיצד מעוצב בשיר זה הקושי להבין את הזולת ולקבל את השונה? הסבר והדגם את דבריך.

/המשך בעמוד 12/

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שדרות / שמעון אדף

לקח לי עשרים שנה לאהב
את החור באמצע שום מקום הנה.
פקעות הפתנה הפיצו להבה לבנה
והרוח היתה בעוכרי הברושים,
עד שראיתי לראשונה,
בעין נכונה,
את הבתים חסרי התחכום ממת גג העננים,
עד ששמעתי
את ההמיה המפלאה של הרחוב.
לחש אחרון שפלטו גלי האספלט
התערב
ברחש טריקת הערב על הקרקע,
בקולה של אשה נשפחת, שבגד בה
וספר את האמת שהשתדלה
להסתיר בפניה.

עשרות שנים של שחיקה
למדו את הילדים ללשף את המים באבן,
לשכשף בשלוליות סירות ניר בתקנה מגנכת.
עברו הקרקסי של הנצרות פרח בהגף של חצאית
בשההמון נסר אותו במבטו.
רק מקומות חסרי אהבה זוכים לאהבה מחלטה.

תאר והסבר את היחס המורכב של המשורר למקום הולדתו, על פי שיר זה.

מה זאת אהבה?

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרינו.

כְּאִשֶּׁר הָיִיתָ פֹּה / זֵלְדָה

כְּאִשֶּׁר הָיִיתָ פֹּה
וּמִבְטָרָה חָחוּם מִגֵּן עָלַי
וּמִחֲשׁבוֹתַי נִוְגָעוֹת
פָּתַע
כְּנֶף אֶל כְּנֶף.

כְּאִשֶּׁר הָיִיתָ עִמָּדִי
בְּתוֹךְ הַדְּבָרִים הַחוֹלְפִים
הָיוּ הַקִּירוֹת בְּגִיבַת קִשְׁיִשִׁים
שֶׁסָּפְרוּ מַעֲשִׂיֹת עֲתִיקוֹת
בְּעָרֵב
כְּאִשֶּׁר שָׁתִּינוּ תָּה.

עֲכָשׁוּ הַקִּירוֹת אִינָם מַחֲסָה
הֵם הִסְתַּגְּרוּ בְּשִׁתְּקָתָם
וְלֹא יִשְׁגִּיחוּ בְּנִפְלִי
עֲכָשׁוּ הַקִּירוֹת סִיד וּמִלֵּט
יְסוּד זָר
חָמַר לֹא עוֹנָה כְּמוֹת.

בשיר זה, מהי האהבה בעיני המשוררת?

הסבר והדגם את דבריך על פי התמונות השונות בשיר.

/המשך בעמוד 14/

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

וכל הנשים אמרו / יהודה עמיחי

וכל הנשים אמרו, אותי אהב יותר מכלן,
ורק אבישג השונמית, הנצרה שבאה אליו בזקנתו
לחמם אותו, אמרה: אני חממתי אותו, ולטפתי
את כל צלקות הקרב וצלקות האהבה,
משחתי אותו בשמן, לא למלוכה, אלא למרפא,
ולא שמעתי אותו מנגן ושר, אבל ננבתי את פיו
נטול השנים, אחר שהאכלתי אותו ביסה מתוקה.
לא ראיתי את ידיו בקרב אבל נשקתי
את ידיו הלבנות והזקנות.
אני כבשת הרש, תמה ומלאת חמלה,
אני באתי אליו מן המרעה
כמו שהוא בא אל המלוכה מן המרעה
אני כבשת הרש שקמה מן המשל
ואני שלח עד מות יפריד בינינו.

תאר על פי השיר את הניגוד בין אבישג השונמית ובין "כל הנשים",
והסבר מה מייחד את אהבתה של אבישג לדוד.

/המשך בעמוד 15/

לחיות בארץ-ישראל

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

תקציר שיחה / ארז ביטון

מה זה להיות אותנטי,

לרוץ באמצע דיזנגוף ולצעק ביהודית מרוקאית.

"אנא מן אלמגרב אנא מן אלמגרב"

(אני מקרי האטלס אני מקרי האטלס).

מה זה להיות אותנטי,

לשבת ברונל בצבעונין (עגאל וזרביה, מיני לבוש),

או להכריז בקול: אני לא קוראים לי זהר אני ויש, אני ויש (שם מרוקאי).

ונה לא, וזה לא,

ובכל זאת טופחת שפה אחרת בפה עד פקוע חגיכים,

ובכל זאת תוקפים ריחות דחויים ואהובים

ואני נופל בין העגות

אובד בבליל הקולות.

למשורר ארז ביטון הוענק פרס ישראל לשירה. השופטים שהעניקו לו את הפרס כתבו כי שירתו מעלה חוויות שבמרכזן "כאבי ההגירה, חבלי ההשתרשות בארץ וכינונה מחדש של הזהות המזרחית כחלק בלתי נפרד מהדיוקן הישראלי הכולל".

א. הסבר והדגם כיצד "כאבי ההגירה וחבלי ההשתרשות בארץ" באים לידי ביטוי בשיר זה. (8 נקודות)

ב. האם לדעתך בשיר זה בא לידי ביטוי גם "כינונה מחדש של הזהות המזרחית כחלק [...] מהדיוקן הישראלי הכולל"? נמק והדגם את דבריך. (6 נקודות)

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לָאֵן הַיֵּינוּ הוֹלְכִים / נתן יונתן

מָה שְׁמַעְצִיב זֶה לֹא שֶׁהָאָרֶץ מְשִׁתָּנָה
שֶׁפָּצְעֵי הַמְחַצְבוֹת קָרוּעִים,
הַלּוֹא אֵין דָּבָר שְׂאִיאֶפְשֶׁר לְרִמּוֹת בְּצַבָּעִים
אֶלָּא שְׂאֶצְלָנוּ הָאֵוִיר אוֹזֵל
וְלֹא נִמְרִיא לְהָרִים. 5
נִשְׂאָר לְעִמּוֹד בְּקִצָּה שְׁמוֹרֵת אָרֶץ אֲבוֹת
תּוֹעִים בֵּין אֲלוֹנֵי בְכוֹת לְדִיּוֹנוֹת זְהָבוֹת
וְעַז קִטְנָה שֶׁנִּתְּנָה לָנוּ מִחֻלְבָּה וּמִצְמָרָה
וּבְרִגְלֶיהָ הַרְזוֹת חֲתָרָה לָנוּ דָרָךְ בְּחוֹלוֹת
אֶל צֶל הַחֲרוֹב 10
וְלוֹלֵא הַתְּעַקְשָׁה
אֲנָה אֵז הַיֵּינוּ בְּאִים
לָאֵן הַיֵּינוּ הוֹלְכִים עֲכָשׁוּ.

לפניך שלוש אמירות (1)-(3) הלקוחות מן השיר. קרא אותן, וענה על השאלה שאחריהן.

(1) "וְלֹא נִמְרִיא לְהָרִים" (שורה 5)

(2) "נִשְׂאָר לְעִמּוֹד" (שורה 6)

(3) "תּוֹעִים" (שורה 7)

הסבר מה אמירות אלה של הדובר תורמות להבנת עמדתו בנוגע לחיים בארץ־ישראל.

הדגם את דבריך.

/המשך בעמוד 17/

שירים בעקבות השואה

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

צָחַק / אמיר גלבע

לְפָנוֹת בְּקָר טִילָה שְׁמֵשׁ בְּחוֹף הַיָּעַר
יַחַד עִמִּי וְעַם אָבִיא
וַיִּמְיוּ בְּשִׂמְלֹו.

בְּבִרְק לְהִבָּה מֵאֲכֻלֶת בֵּין הַעֲצִיִּים.
וַאֲנִי יָרָא כָּל-בְּךָ אֶת פִּחַד עֵינַי מוֹל דָּם עַל הָעֵלִים.

אָבִיא אָבִיא מֵהָר וְהַצִּילָה אֶת יֶצְחָק
וְלֹא יִחְסַר אִישׁ בְּסַעֲדַת הַצְּהָרִים.

זֶה אָנִי הַנּוֹשָׁחֵט, בְּנִי,
וּבְבִר דָּמִי עַל הָעֵלִים.
וְאָבִיא נִסְתָּם קוֹלוֹ.
וּפְנֵי הַנְּרִים.

וְרִצִּיתִי לְצַעֵק, מִפְּרַפֵּר לֹא לְהֶאֱמִין
וְקוֹרֵעַ הָעֵינַים.
וְנִחְעוֹרְרָתִי.

וְאֹזְלַת-דָּם הַיְתֵה יַד יָמִין

הסבר את התפקיד של הסיפור המקראי בעיצוב הראויה של הבן-הדובר ששרד את השואה.

הדגם את דברך.

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

שם, אמרתי / טוביה ריבנר

יצאתי מביתי להראות לבני את מקום מוצאי.
שם, אמרתי, שכבתי על הארץ
אבו למראשותי נמוך מן העשב
פעפר הארץ
הכל שם נשמר.

עברנו בָּהָרִים וּבִיעֵרוֹת וּבְעָרִים שֶׁהָיוּ
מְעֵרוֹת וְהַמַּיִם נִקְווּ בְּדֶרֶךְ וְהַכְּבִישִׁים הָיוּ רָעִים.
הַמְכוּזִית דִּלְגָה עַל הַבוֹרוֹת.

בָּאוֹר הַנוֹטָה הַנְּעוּנוּ לַעִיד מוֹצָאִי.
מָה הָאוֹיֵר הַמְתוֹק הַזֶּה? שׁוֹאֵלִים בְּנֵי.
מָה הַטִּיחַ הַנוֹפֵל מִהַקִּירוֹת?

אִין דָּבָר, הַגִּידָה הַיְשִׁישָׁה בְּחֵלוֹן.
כָּאֵן גַּם הַעֲתִיד עָבַר. וְסָגְרָה אֶת עֵינֶיהָ הַיְכִשׁוֹת
כְּעוֹף הָעוֹלָה וְקוֹפֵל אֶת כְּנָפָיו וְצוֹלֵל.

כָּאֵן נוֹלְדָתִי, אָמַרְתִּי לְבְנֵי.
הוֹרִי וְזָקְנִי נוֹלְדוּ כָּאֵן קְרוֹב.
נוֹלְדִים. כָּאֵן הָיָה בֵּית
אָמַרְתִּי לְבְנֵי וְהָרוּחַ עָבְרָה
בֵּינֵי לְבָיו הַמַּלִּים.

יצאתי להראות לבני את מקום מוצאי, ומתי
נאכל, שואלים בני, ואיפה
גלון?

א. הסבר מהו המסע המתואר בשיר.

האם הושגה מטרת המסע? נמק את תשובתך. (8 נקודות)

ב. בחר מן השיר בשני אמצעים רטוריים, והסבר את תרומתם להבנת משמעות השיר.

(6 נקודות)

פרק שני – סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, ענה על שתיים מן השאלות 19-21 (לכל שאלה – 14 נקודות).

סיפורים מאת עגנון

19. בסיפורים רבים מאת עגנון מוצגת דמות הכבולה בדפוס התנהגות שקשה לה לחרוג ממנו. בחן קביעה זו על פי דפוס ההתנהגות של דמות מרכזית בסיפור של עגנון שלמדת. האם במהלך הסיפור הדמות מצליחה בכל זאת לפרוץ את כבליה? נמק והדגם את דבריך.

20. סיפורים עבריים (בלי סיפורי עגנון ובלי "אח קטן" מאת רונית מטלון), סיפורים מתורגמים

דרכי העיצוב של הסיפור הקצר מסייעות בבניית משמעותו. בחר בסיפור קצר שלמדת ובשתיים מדרכי העיצוב האלה: רמזים מטרימים (מקדימים), תיאורי סביבה ונוף, חפצים בעלי משמעות סמלית, שם הסיפור (אם יש בו משמעות). הצג את דרכי העיצוב שבחרת, והסבר את תרומתן בבניית המשמעות של הסיפור שבחרת.

"אח קטן" / רונית מטלון

21. תאר את מערכות היחסים של ניסו עם רחל ועם חני, והסבר את התרומה של מערכות היחסים האלה לעיצוב דמותו של ניסו הנער המתבגר.

פרק שלישי – דרמה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 22-32 (28 נקודות).

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"

22. אחת ממטרות הטרגדיה היוונית הייתה לחנך את העם.

הסבר כיצד התנהגותו, בחירותיו וגורלו של הגיבור הטרגי בטרגדיה שלמדת ("אנטיגונה" או

"אדיפוס המלך") מסייעים בהשגת מטרה זו.

"אנטיגונה"

23. כיצד הקונפליקט המרכזי בטרגדיה "אנטיגונה" בא לידי ביטוי ביחסים בין בני משפחה?

הסבר והדגם את דבריך באמצעות שתי מערכות יחסים כאלה.

"אדיפוס המלך"

24. בסיום הטרגדיה "אדיפוס המלך" מייעץ קראון לאדיפוס "אל תשתוקק לשלוט בכול".

הסבר מה גרם לקראון לומר דברים אלה לאדיפוס, וכיצד הם קשורים לחטא הגאווה ולגורלו הטרגי של אדיפוס.

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"

25. שילוב של תכונות הגיבור וגורמים חיצוניים מוביל לגורלו הטרגי.

הסבר והדגם קביעה זו, על פי הטרגדיה שלמדת.

26. "המלט"

חשדות ומעקבים מניעים את העלילה הטרגית במחזה "המלט" ומאפיינים את מערכות היחסים של הדמויות.
הסבר והדגם קביעה זו.

27. "המלך ליר"

תאר את תמונת הסערה שבמערכה השלישית במחזה, והסבר את משמעויות הסערה בהקשר של הטרגדיה כולה.

28. "מקבת"

מקבת הוא הגיבור הטרגי המרכזי במחזה.
לדעתך, האם גם לידי מקבת היא גיבורה טרגית? נמק והדגם את דבריך, ובסס אותם על מאפייני הגיבור הטרגי.

29. "אותלו"

הניגוד בין תמימות ובין ערמומיות מאפיין דמויות בטרגדיה "אותלו" ומניע את העלילה הטרגית.
הסבר והדגם קביעה זו.

30. "רומיאו ויוליה"

העלילה הטרגית ב"רומיאו ויוליה" נעה בין אהבה גדולה ובין שנאה גדולה.
הסבר קביעה זו, ובסס את דבריך על שתיים מן התמונות במחזה.

מחזה מודרני (מן המאה ה-19 או מן המאה ה-20)

31. תאר את הפתיחה ואת הסיום של המחזה המודרני שלמדת.
מה אפשר ללמוד מן המצב של הדמויות (מצבן הנפשי, החברתי, המשפחתי וכו') בפתיחת המחזה ובסיומו על תפיסת העולם שבבסיס המחזה?
הסבר והדגם את דבריך.
32. שילוב של יסודות טרגיים וקומיים, דמות גיבור שהוא אנטי גיבור, חרדה ואי־ודאות וביקורת על תופעות בחברה המודרנית הם מאפיינים של מחזות מודרניים.
בהור בשניים מן המאפיינים האלה, והסבר כיצד הם מעוצבים במחזה המודרני שלמדת.
מהי התרומה של מאפיינים אלה לבניית המשמעות של המחזה? הסבר והדגם את דבריך.

/המשך בעמוד 23/

פרק רביעי – רומאן ונובלה

שם לב: פרק זה הוא חובה. ענה על אחת מן השאלות 33-35 (28 נקודות).

שם לב: על שאלות 33-34 תוכל לענות גם על פי אחד מן הרומאנים ברשימה שבשאלה 35.

33. קבלת האחר והשונה, כבוד האדם ושוויון חברתי הם ערכים הבאים לידי ביטוי ביצירות ספרות רבות.

כיצד ערכים אלה (או פגיעה בהם) באים לידי ביטוי ברומאן או בנובלה שלמדת?
הסבר והדגם את דבריך.

34. ביצירות רבות הרקע המשפחתי והרקע החברתי של הדמויות המרכזיות משפיעים על פעולותיה. הסבר והדגם קביעה זו, על פי הרומאן או הנובלה שלמדת.

/המשך בעמוד 24/

35. שים לב: על שאלה 35 תוכל לענות רק על פי אחד מן הרומאנים ברשימה שלפניך.

סיפור פשוט, עיר קסומה, ספר הדקדוק הפנימי, מר מאני, מקדמות, שירה, חיי נישואים, התגנבות יחידים, זיכרון דברים, והיום איננו כלה, החטא ועונשו, מאדאם בובארי, המשפט, אנה קארנינה, האמן ומרגריטה, אל המגדלור, בית בודנברוק, מאה שנים של בדידות, הקול והזעם, אור באוגוסט, הדבר

העלילה של רומאנים רבים מובילה את גיבוריהם למצב שנראה חסר מוצא.

תאר מצב כזה ברומאן שלמדת.

האם ברומאן מוצעת דרך להיחלץ ממצב זה? נמק והדגם את דבריך.

/המשך בעמוד 25/

פרק חמישי – שיר שלא נלמד

שם לב: פרק זה הוא חובה. ענה על שאלה 36 (16 נקודות).

36. לפניך השיר "הסתכל בקנקן" מאת נתן אלתרמן. קרא אותו וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

הסתכל בקנקן / נתן אלתרמן

כל דבר בעולם, אם זהב או אם זפת,
נוהגים לעטף במיני מעטפת.
הסחורה היא תמיד עטופה, זאת אומרת:
שבחוץ היא כזאת, ובפנים היא אחרת.

יש דברים מתוקים כמו דבש כלפי חוץ
ובפנים מתברר שזה דוקא חמוץ.
יש דברים משוחים מבחוץ במרקחת
ובפנים זו קדחת ועוד ממלחת.

לפעמים אריזה ציוניסטית
מסתירה מחשבה אגואיסטית,
מבחוץ – אידיאל ואידאה,
ובפנים, חביבי – מי יודע?

וראינו זה פה וגם שם
איר עסקן על עסקן מתנשא.
כלפי חוץ זה – למען העם,
ובפנים זה בשביל הפסא...

ולכן, ידידי הקטן,
הסתכל אך ורק בקנקן,
רק בחוץ הסתכל ומשמש בו.
לפעמים, ידידי,
לא פדאי, לא פדאי,
לא פדאי כלל לראות מה שיש בו.

א. מהי הביקורת בשיר? הסבר והדגם את דבריך. (10 נקודות)

ב. הסבר את התרומה של הניגודים ושל האירוניה בשיר לביטוי הביקורת.

(6 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך